

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Զ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Դ Ի Ն Դ Ի Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ի Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Շ Ա Ր Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

Ի 8 Ի 3 .

19 . 20 . 21 . Յ Ո Ւ Լ Ի Ս :

Ի Ն Կ Ի Լ Դ Ե Դ Ի Ա :

Լէսքա . 12 Յոսիսի :

Ա Մ Ե Ի Դ Ի Ա Յ Ի

Միացեալ Նահանգներ :

Կանադիան . 8 Մայիսի :

Օրինակ մէկ նամակի՝ որ իւրիւր Մանչեսթըրէն Ապրիլի 28ին իրիկունս սահման 2ին .

Ողջ իմ, նոր եկայ ես հոս Նիսիսիս աւրոյն . աւ աւրոյն մէջ տեսայ մէկ ծովային զօրապետմը Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն որ դացերէր հոն քան զիս առաջ Բիթիթ-Խօսք քաղքին՝ որ է վերին քանադային գլխաւոր քաղքը , և պատմեց ինծի աւ հետեւեալ խապարը՝ ինչպէս որ կը հաստատեն նաև Տէառպօն

Ամերիկացւոց Ճէնէռալին նամակներնալ՝ որ կը գրէ Լէվիս ուրիշ Ամերիկացւոց Ճէնէռալին :

« Ապրիլի 26ին տրեգակը ելալու մօտերը Քհառնէի Ամերիկացւոց Խաբուսի քաղաքին 10 , կամ 12 նաւով , ու Տէառպօն Ճէնէռալնալ 500 հետեւակ զօրքով երեցան Հինախառնցիներուն Խօսք անուանով քաղքին առջև : Բիթէ Ամերիկացւոց Ճէնէռալը՝ որ կը հրամայէր հետեւակ զօրքին , յամաք ելաւ ու սկսաւ զարնել լքաղքին ու ամրոցներուն ետեւէն ան միջոցին երբոր նաւերը ծովէն պատերազմէին , կոր աւ քաղքին հետ : Կէսօրը 2 սահմանցիներէն ետեւ քաղքը առին Ամերիկացիք : Հինախառնցիներուն Թիւր որ գերի բռնըվեցան աւ քաղքիս մէջ խիստ շատ է : Ահա՛ քիչ Հինախառնցիներուն Ճէնէռալը փախաւ ասիկց մէկ քանիւր մընացած զօրքով : Բիթէ Ամերիկացւոց Ճէնէռալը 200 հոգիով կորսըվեցաւ ամրոցին մէջ , Հինախառնցիներուն բացած լաղը մը կրաւ :

կրակէն : Աստուծոյ մէջ երկու կողմէն ալ շատ մարդ լայ եղաւ . հիմայ ներկայսպէս մեր զօրքը կրտիրէ աս քաղքին . մեր զօրքը սաստիկ կըտրիճուծէ պատերազմեցաւ աս քաղքին հետ : Եօսէին մէջ ձեռք ձգեցին յալթօղները շատ պաշար ու հինախտանցիներու ապրանքներ :

Վասնիւթօն . 1 Մայիսի :

Լարիւն վերջի օրը հասաւ մէկ թուրքմը Աննաբօլէն . առ թուրքին մէջ կըգրվի թէ 130, կի՛ 140 : Ամերիգացւոց դերի ցամաք ձգեցին Ինկիլիզները՝ պատճառաւ դաշնադրուէ որ ըրերէին մէկըմէկու հետ, փոփոխութիւն ընելու համար դերիները . կըսի թէ ուրիշ այսչափմընալ նորէն պիտոր դան :

Պաւլիթօն . 5 Մայիսի :

Մայիսի 4ին Ինկիլիզները զարնվեցան հոս, բայց ետ վրանվեցան : Հոստեղը Ինկիլիզները վերջապէս տիրապետեցին մէկ պղտիկ ամրոցին՝ որ կըկոչվէր Քնէնթհ-Թօփէն , և այրեցին բոլոր ան քաղքին մողաղաները խէլը ապրանքով . ասկից ետեւ Նիւթ-Հալլնալ՝ ցամաքը զօրք թափեցին և սկսան կրակ ընել իրենց առջևի եղած ամրոցներուն վրայ, բայց երբոր ամրոցէն կրակը սկսաւնէ, շուտովմը փախան իրենց նաւերուն մէջ : 13 մեծ նաւակ լցուն զօրքով սկսերէն մօտիկնալ առ տեղս, և ամ մէն երկրցիք զննուորած պատրաստ կեցերէն և սահթէ սահաթ կըսպասէն եղեր պատերազմի՝ երբոր աս խապարին թուղթը գրվերէնէ անկից :

(Օրագր . Փարիզն :)

ԲՐՈՒՍՍԻԱ .

Պէուլն . 4 Յունիսի :

Տէր-Բէլ երապարակեց աս հեպետալ խապարը :

„ Կըփուծանք Իմացընելու հասարակաց ան աղէկ ու մեղի փափագելի խապարը որ առնըվեցաւ այսօր :

Քօնթէ Հաբբէն որ անցաւ այսօր աս քաղքէս բանակը երթալու համար՝ պաա

մեց մեղի թէ Թհօրնթօ Ինկիլիզին Լեա կատար իշխանուէ ունեցող դէսպանը էւլէն որ կըկենայ Ըվէտին Տէրուծէ մէջ , Հօօք Ինկիլիզին Ճէնէալը . Սուքհթէլէն Մոսկովի Ճէնէալը . Վէթթէրլթէտթ Ըվէտի Տէրուծէ առաջին գրադիրը անցած օր նաւ մտերեն Քօքէնհայկ երթալու համար . ասոնք Տանիմարգայի Թիւրքին առաջարկին պիտոր խաղաղուէ Ինկիլիզի կողմէն , բայց արտու դաշամբ թէ ինքնալ վերջը միացած ամմէն դաշնակիցներուն հետ ֆրանսիցին դէմ պատերազմ բանայ . և աս գործողութիւն 6 կի՛ 7ը օրվան մէջ պիտոր ըմբնցընեն ” :

Պէուլն . 1 Յունիսի 1813 :

Հասապետալ . Էլպա ու Օտէն դետին մէջ եղած զննուորական կառավարութիւն : (Օրագր . Կայսեր :)

ՊԱՎԻԵՌԱ .

Պալէթն . 18 Յունիսի :

Կըստովկոր թէ Պալէթայի Թադաւորը երթայ պիտոր Տրէշտա : Մոսկովին կայսրը ու Պուուլն Թադաւորը կըկենան հիմայ Բէթէքս Վալտաուէն ամրոցը որ է Սէղիայի մէջ մօտիկ Ռէլքէնպաքէին :

Ամմէն խապարները կըհաստատենկոր թէ առանց ժամանակ կորսնցունելու ետեւէն են ըմբնցունելու համար ընդհանուր խաղաղութիւն : (Գալէթ . Քրանն :)

ՖՐԱՆՍԱ .

Փարիզ . 26 Յունիսի :

Կայսրուհին կառավարը ֆրանսայու առաւ աս հետեւեալ խաղաղը բանակէն յունիսի 21 ին :

8 երդ գունդը մեծ բանակին ողուն վր կըհրամայէր Բրինչիէ Բօնեաթօլքին և կանցնէրկոր Պօէմիայէն հասաւ Զիթթաու՝ աս գունդը կըբաղկանայ 12 հիւր հետեակ զօրքի . 6 հազար ալ ձիաւորք :

Պուուլներուն ինքնալամ ոտք ելած քաղաքացի զննուորներուն գունդը՝ որ աղառ է թէ զննուորական և թէ Թադաւորին կառավարուէ՝ դեռ կըշարունակենկոր իրենց պա

պատերազմը թէպէտ և ղինադադարում է։
Ամսուս 8 էն պէրի Ֆրանսիացիները կըծա-
նուցանենկոր թէ հիմայ պատերազմ չըլար
վր զի ղինադադարում է, անոնք ալ պա-
տասխան տրվին, թէ առ պատերազմը կը-
նեն իրենց քովէն շատ ֆրանսիացի դուռն
դէր պնացին ասոնց գէմ զատոնք վաճառելու
հմբ։ Լուգձով զօրապետը որ կը հրամայէր
աս Պառլեմենտին մէկ գուռիկն սպանվեցաւ
ֆրանսիացիներէն։ 4 հարիւր հոգիալ զայ ե-
ղաւ իրեն զօրքերէն, կեսը մեռնելով կէսը
դէրի բռնըվելով, իսկ մէկալ մնացածները
աստիս անգլիս ցրուած փախան։ աս Պառլե-
մենտէն հարիւր հոգի մէկտեղ միացած նո-
րէն աստիս անցերէն Էլզա գետը։

Մէկ ուրիշ Պառլեմենտ գուռիկմալ որոնց
վր կը հրամայէր Բօլոնիոս անուանով զօրա-
պետմը, բոլորովին պաշարվեցաւ։ Կըլու-
նացվի թէ Էլզա գետին ձախեցէրքը քիչ
ատենէն ազատ ըլլայ բոլորովին աս ապրա-
տամբնեւուն ձեռքէն՝ որոնք կը գործեն
կոր ամմէն տեսակ չարութիւն ի փնա ողոր-
մելի երկրցիներուն։

Օֆֆիշիալը որ խրկվեցաւ Քուսթրին,
անկից ետ դարձաւ ու բերաւ թուղթ ան-
տեղէն որուն օրինակը կը գնենք հոս։ աս
բերդիս պահապան զօրքը կը բաղկանայ 3
հազարէ։ ասոնց մէջը միայն 150 հիւանդ
կայ։ աս տեղը ունի իրեն տահա 6 ամբը-
վան համար ամմէն տեսակ հարկաւոր նյա-
ւարները։ զօրքը աս բերդիս՝ կիշեւ բեր-
դէն դուրս հէր կանգուն տեղի ալ, և զօ-
րապետը ամմէն լին չի դադրիւր բերդը ամ-
բացընէն։

(Մ ընկնաւ։)

Պար-Սուր-Օռնային մէջ եղած սպանեա-
լի գերիներուն գուռիցը կը բաղկանայ 439
օֆֆիշիալէ, 15 ինքնակամ ըսված ղինուռ
րէ, 26 հասարակ ղինուռ րէ։ ասոնցմէ զատ
կայ 48 անձինքալ կէսը կընիկ, կէսը տը-
ղայ, և քիչ ժամանակ է որ հասաւ նորէն
400 հոգի չափ ալ։

Եղաւ մէկ ղինուռ րական ժողովմը Պայօ
նային մէջ, աս ժողովը դատապարտեց ի
մահ մայիսի 12ին, Էքսուբերէ-Լուս գլխա-
ւորը առաջնեքդ հուսար ըսված ձիււոր-
ներուն գուռիկն։ ասոր յանցանքը էր թշա-
ւիկն կողմը անցնիլը շատ ղէնքով ու զօրաց
կա՛հ կարասիներով, և հայրենեաց գէմ
սուր քաշելը։ շուտիմ ամսուս 13ին ի գործ
դրվեցաւ վճիռը։ (Օրաբէր։ Սպայեր։)

Համառօտութիւն Պարօն Փոռնիէս Բոռնրի-
նի զօրապետի նամակն։ որ իւզբէ Դէտաւելի
Բրիւէլէիէն, որ է ղի Գլխաւոր Ծէնէնալը
Քրանուշի ձեռք Բանիկն։

Ո՞ր տէր, մեծ փառք է ինծի իմացընէլ
Քուսթրուէդ՝ թէ ձեր գրած նամակնե-
րը հասան իմ ձեռքս, ասոնց մէջը կար նաւ
մէկ քանի խապարի թուղթեր ալ, և մէկ
օրինակմը ղինադադարման դաշինքի երուռն՝
որ ըրերէին մէկ ղմէկու հետ երկու պատե-
րազմօղ տէրութիւն։ Աս թուղթովս հմբ
կուտամ Հրամանքիդ Տէրութեւն ինչ որ պա-
տահեցաւ հոս աս միջոցիս մէջ, և իմ բըռ-
նած ձամբուս վրայ։

Փետրվարի 13ին հրաման եկաւ ինծի Ի-
դալիայի Փոխարքայէն որ աս բերդը այն
պէս ամրացընէմ, որ կարենայ գիմանալ
պաշարման։ 14ին կայսրէն հրաման եկաւ
ինծի պատերազմի պաշտօնատէրին ձեռքով
որ որչափ հարկաւոր հոգալիք բան կայնէ
բերդին համար՝ պատրաստեմ, թէ կերակ-
րոյ պաշար եղերէ, և թէ ուրիշ ինչ և իցէ
բերդին պաշտպանութե համար բան եղերէ։
Ամսուս 16ին եկաւ իմին հոստելի գլխա-
ւորութեւն համար նամակները։ Աս միջո-
ցներուն իմ զօրքս քիչ ըլլալով, և թշնամին
խիստ մօտ ըլլալով չէի կրնար շատ հեռա-
նալ աս տեղերէն պատրաստելու համար կե-
րակրոյ պաշար, փայտեղէն և կամ ուրիշ
հարկաւոր եղած բաներ։ Ամսուս 18ին
իմին զօրացս օգնութի եկաւ երկու Վիւրի-
կեան զօրաց գուռի, մէկ գուռիցմը Չվից-
ցերի զօրաց, 4 խումբ ալ ֆրանսիացի, մէկ
խումբմընալ թուիշներու։ 19ին բերդը
խօթեցի շատ ուտելու կենդանիներու երամ
սիւրէ, և այրել տրվի շատ նաւակներ։ Աս
օրս կանցներկոր Ծէնառա Ֆրանսիացի Ծէ-
նէնային գուռիցը Քուսթրինին քովէն, և
ինչպէս որ հրամայէրէր Իդալիայի Փոխար-
քան, ձգեց ինծի 8 երդ գուռիցը՝ որ կը բաղ-
կանար Վէսդ-Փալիացի ու Վիւթէմպէնկցի
զօրքերէ, ասոնց գլխաւորը էր Փուլկրաֆ
Ծէնէնալը։

21ին մեզի մօտիկ եղած գեղերէն բռնէլ
տրվի ձիւր ու առապաներ՝ որոնք պէտք
էր իմին գործքերուս համար։ աս միջոցիս
թշնամին ձիււորները տիրապետէրէին աս
տեղերուն։

22ին այրել տրվի քաղքէն գուռս եղած
բնաւ։

բնակութիւնները Օտէն գետին ձախ եղեր-
քին վրայ, և նորոգել տալ սկսայ կամուր-
ջին գլուխը՝ որ աւրած էր բոլորովին. նաև
սկսայ պատրաստուի տեսնալ բլցընել տա-
լու համար Վարթա լճին վրէպած կա-
մուրջը:

Չէին գուրս հանել տըղեքաղքէն ան բնա-
կիւնները՝ որոնք իրենց համար պատրաստած
կերակրոյ պաշար չունէին. առերը սկսան
հալել ու բերդին շրջանակը լցվեցաւ ջրով:

Մարտի 8 ին ջուրերը սկսաւ ետ քաշ-
վել, մէկ գունդմը որ կրբաղկանար 200
խաղախէ, բերդէն գուրս եղած մաղաղանե-
րուն առջեւ երեցան, բայց զատոնք վըռն-
տեցի իմին ետէ՛ զօրքերուն կրակովը, որ
դրերէի հոստեղերուն պաշտպանուէր հա-
մար: Աս միջոցին մաղաղաները լցուն էին
խոտով ու ուրիշ ձիերու կերակուրներով.
ասոնցմէ զատ կար առջի ժամանակը աս
բերդը կառավարող Պառչ պաշտօնատէր-
ներուն վերաբերեալ բաները. աս մաղա-
ղաները 7 հարիւր կանգուն հեռու էին քաղ-
քէն, և չունէին բաւական ժամանակ ու մի-
ջոց աս մաղաղաներուն մէջի եղած բանե-
րը քաղաքը փոխադրել:

Ամուս ցին գիշերը Թշնամին նետեց աս
մաղաղաներուն վրայ հաւանթօփիներ, և
քաղաքնաւ 3 սահաթի չափ Թօփոտեց. ինչ-
պէս որ կըկարծըվէրնէ, Թշնամին Թօփերը
8 կըտոր էր, ու գրված էր Վարթա լճին
անգիւի եղերքը. աս Թօփի կիւլէներէն մէկ
յիսնապետը ու մէկ զինուորմընաւ միայն
վերաւորվեցաւ. աս կիւլէները հիւ մէկ
կրակմը չկատարեցին. քաղքին մէջ՝ մէկ
քանի հաւան Թօփիներ ինկան մաղաղանե-
րուն վրէ, բայց մնամը չտըղին անոնց.
ասկից ետև Թշնամիները Թօփերը ետ քա-
շեցին, ու երեցաւ ձիաւորներուն գունդը:

16 ին գիշերը նորէն սկսան Թշնամիները
կրակ ընել մեր վրէ, բայց ես ալ պատաս-
խանը արվի անոնց իմին կրակովս, աս գի-
շեր սասախի մուծ էր: Պաշարող Թշնամին
զօրքերուն վրէ կըհրամայէր Վօրոնձօֆ տե-
ղակալ Մոսկովին ճէնէնաւը: Թշնամիներ
ըն հիւ մէկ կերպովմը չէլանացին բերդը

սրտտերաղմով առնելու, այլ կընայէին ա-
ւելի կըտորէլ աղէկմը մեր հաղորդակցուի-
դրսի հետ: Էս առանց դադարելու որչափ
ձեռքէս կուգարնէ ետևէ ետև կըպարպէի
մաղաղաները, ու կամրայընէի աս տեղերը
չորս կողմէն պատնէշներով, ամրոցներով:

Ապրիլի հին Թշնամիները յարձակեցան
աս մաղաղաներուն վրէ 5 հարիւր հիսնակ
զօրքով. 3 Թօփով ու մէկ ձիաւորներուն
գունդով, ու առին մեր ձեռքէն. ունէին
ասոնք իրենց հետ անհամար առապաներ
փակցընելու համար աս մաղաղաներուն մե-
ջը գտած բաներին. շուտմը ես խրկեցի
ասոնց վրէ 6 հարիւր հոգի. ասոնք այնպէս
շուտմը առին աս տեղերը Թշնամիներուն
ձեռքէն՝ որ դեռ Թշնամին չեր սկսած առա-
պաները բեռնաւորել. աս զարնուելու
մէջ իմիններէս մեռաւ մէկ հոգիմը ու 3
հոգիալ վերաւորվեցաւ, Թշնամիներէն մե-
ռաւ 8 հոգի և մէկ հոգիմընալ գերի բըռ-
նըվեցաւ. ասոնցմէ զատ 14 ձիալ առինք:
Ասկից ետև միշտ կըպատահէր առաջապահ
զօրքերուն մէջ մանր մունր գայէշներ:

27 ին Քօրձէվիւ պաշարող զօրքերուն զօ-
րապետը խրկեց ինծի մէկ հոգիմը առա-
ջարիւրը համար որ անձնատուր ըլլամ
իրենց, և առջևս կըգնէր զիս վահագընելու
համար Թհօնին, Սեանտաուին բերդե-
րուն առնըվելը, և տկարութի Փրանսըզի
բանակին՝ իրեն դաշնակիցներուն ետ կե-
նալուն պատճառաւ: Ասկից զատ միշտ
սուտ յաղթուէ խապարի Թուղթեր կըտա-
րածէին իմ զօրացս մէջ՝ ապստամբեցունե-
լու համար զօրքերս ինծմէ. Փրանսըզ զօր-
քը ու օֆֆիշիալները՝ ամմէն իրենց ուժո-
ղը կըպատերաղմէին Թշնամիներուն հետ.
նմանապէս Փուլիւրաֆ Ճէնէնաւը Վեսդ
Փալեայի զօրքերով: Առաջ հոստեղը ու-
նէի 8 հարիւր հիւանդ հիմայ կայ 150
միայն:

Ճառայ քոյ ևն ևն.

Հասարակաւ Պարոն Փօռնիւ:

(Մօփեռն):

Աս գործքս՝ որ է պատմութի հիմակման ատենիս, տանըհինկ օրը մէյմը կըտըպվի,
ԻՎԵՆԵՏԻԿ ԻՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ: